

RELACIONS INTERNACIONALS 20735

Segon semestre Curs 2008/09 Periodisme

Grup 01. Professor Federico Guerrero
Grup 02. Professor Juan Pablo Soriano
Grups 51/52. Professor Ferran Izquierdo

Objectius i presentació general

Aquesta assignatura (semestral) té un doble objectiu: familiaritzar l'estudiant amb els instruments d'anàlisi propis de les Relacions Internacionals i donar-li informació sobre esdeveniments internacionals. Aquesta informació (seleccionada) ajudarà l'estudiant, d'una banda, a conèixer fets i, d'altra, a examinar aquests fets dins d'un marc analític.

El curs s'ha dividit en tres grans blocs, respectivament: "*teoria i conceptes*", "*sistema internacional*" i "*societat internacional global (1945-2000)*". Cadascun d'aquests blocs, al seu torn, està dividit en diverses lliçons o temes, fins a un total de 20. No tots els temes o lliçons tindran un tractament idèntic (en termes d'hores de classe).

Els estudiants hauran de fer una sèrie de lectures obligatòries, indicades al programa. Les lectures, juntament amb la matèria donada a les classes, constituïran l'objecte de l'examen final. Per a l'actualització dels temes es recomana el seguiment d'alguns anuaris (vegeu apartat final amb obres de referència).

PROGRAMA

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

1. La problemàtica internacional: guerra i pau
2. Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I Guerra Mundial
3. Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials
4. Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

1. Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa
2. Tradició grociana: ordre o societat d'estats
3. Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial

Tema 3. Grans aproximacions a les relacions internacionals

1. Paradigmes, mapes mentals o imatges del món
2. Realisme i anàlisi de la guerra freda
3. El transnacionalisme i els problemes globals
4. L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament

Tema 4. La societat internacional actual

1. Objecte d'estudi de les relacions internacionals
2. Societat d'estats i societat transnacional
3. Anarquia *versus* ordre
4. Mecanismes d'ordre internacional
5. Fragmentació *versus* globalisme

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 5. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

1. Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles de funcionament)
2. Àmbit geogràfic: sistema obert o parcial *versus* sistema tancat o mundial
3. Sistema de valors: sistema homogeni *versus* sistema heterogeni
4. Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals

Tema 6. Els actors del sistema internacional

1. Definició d'actor internacional
2. Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)
3. Altres tipologies

Tema 7. L'estat: el sistema d'estats

1. Igualtat jurídica: sobirania i territori
2. Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional
3. Recursos tangibles i intangibles
4. La transformació del poder internacional a finals del segle XX: el poder "suau"

Tema 8. Les potències del sistema

1. La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional
2. Les potències diplomàtiques tradicionals
3. El concepte de potència internacional en l'actualitat: el control del poder estructural
4. El fenomen de les superpotències al món nuclear
5. Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potència mitjana i potència regional

Tema 9. Les organitzacions internacionals

1. Definició d'organització internacional (intergovernamental)
2. Origen i desenvolupament del fenomen
3. Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional
4. Estructura i mecanismes de presa de decisions
5. Regionalisme i organitzacions internacionals

Tema 10. Les forces transnacionals

1. Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)
2. Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari
3. Definició d'empresa transnacional
4. Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional

Tema 11. L'estructura del sistema internacional

1. Polaritat o distribució del poder
2. Tipologia: sistema unipolar, bipolar o multipolar
3. Policentrisme *versus* polaritat
4. Continuitat i canvi en el sistema

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

1. La noció de conflicte
2. La violència en la societat internacional
3. Tensions, crisis i guerra
4. Trets característics dels conflictes armats (1945-2000)

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

1. La noció de cooperació
2. Àmbits de cooperació (polític, militar, econòmic)
3. Formes de cooperació: formal *versus* informal, bilateral *versus* multilateral, pública *versus* privada
4. L'ajut oficial per al desenvolupament (AOD)
5. La noció d'integració: definició i tipologia

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-2007)

Tema 14. Gènesi de l'actual sistema internacional

1. Gènesi de les grans dinàmiques del sistema
2. L'organització universal (Nacions Unides): Carta de San Francisco
3. El sistema econòmic internacional: Bretton Woods
4. La fractura Est/Oest: Conferència de Ialta
5. La fractura centre/perifèria: Conferència de Bandung

Tema 15. Nacions Unides

1. Gènesi de l'organització: San Francisco
2. Finalitat multifuncional
3. Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides
4. Estructura institucional
5. Mecanismes de presa de decisions

Tema 16. Nacions Unides: àmbits d'actuació

1. Pau i seguretat internacionals
2. Mecanismes prevists a la Carta (capítols VI i VII)
3. Les operacions de manteniment de la pau
4. Progrés econòmic i social, desenvolupament
5. Drets humans

Tema 17. Erosió i transformació del sistema: Fractura Est/Oest

1. Confrontació dels blocs: guerra freda
2. Relacions USA-URSS (armes nuclears)
3. Policentrisme (França, R.P. Xina)
4. Paneuropeisme (*Ostpolitik*, CSCE)
5. Gorbatxev i la desaparició del bloc de l'Est

Tema 18. Erosió i transformació del sistema: Fractura Centre/Perifèria

1. L'aparició del Tercer Món: Bandung i el Moviment dels No Alineats
2. L'organització político-econòmica de la perifèria: el Nou Ordre Econòmic Internacional
3. L'impacte del petroli
4. La fragmentació de la perifèria

Tema 19. Erosió i transformació del sistema: interdependència econòmica

1. Institucions internacionals (FMI, BM, OMC)
2. Petroli i crisi de Bretton Woods
3. L'avenç vers el multipolarisme (UE, Japó, Alemanya)
4. Regionalisme *versus* globalisme

Tema 20. La nova societat internacional: la postguerra freda

1. L'estructura del sistema: tendències d'un procés en curs
2. Reformulació de la seguretat o nova agenda internacional: medi ambient, drets humans, identitat, migracions
3. La perifèria oblidada: el continent africà
4. Nacions Unides: els desafiaments del segle XX

Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid: Tecnos, 2007 (3ª edició). Aquest llibre serveix de manual per al conjunt de l'assignatura. També recull una sèrie de lectures complementàries (breus textos d'ordre polític o analític) que hauran de fer-se al llarg del curs seguint les instruccions del professor. En cadascun dels capítols hi ha bibliografia complementària sobre els temes del programa.

- AA.VV., *Dossier de Lectures: Relacions Internacionals* [pot adquirir-se al Servei de Fotocòpies]. Les lectures d'aquest dossier estan relacionades amb la part III del programa.

-Altres lectures que cada professor consideri adients pel correcte seguiment dels temes que conformen el programa. Aquestes lectures inclouen des de notícies fins a articles de revistes acadèmiques i poden ser lliurades pel professor a classe, poden adquirir-se al Servei de Fotocòpies o poden trobar-se penjades al Campus Virtual.

Sistema d'avaluació

L'avaluació es dividirà en tres apartats:

- 1) **Treball en grup** (3 persones) d'anàlisi d'un conflicte internacional. Aquest treball (el qual es portarà a terme mitjançant el seguiment d'una pauta que serà facilitada a l'alumne al principi del curs) s'haurà d'entregar per escrit (màx. 10 pàgines) abans d'una data que ja es determinarà durant el principi del curs. El treball representarà un 30% de la nota final. **Advertiment sobre les deshonestedats acadèmiques:** aquell grup que cometi una deshonestat acadèmica en l'elaboració del treball, no solament tindrà suspès el treball amb un zero (el que implica perdre un 25% de la nota de l'assignatura), sinó que a cada membre del grup se li aplicarà una penalització de 1 punt sobre la nota final de l'assignatura. Per deshonestat acadèmica s'entén la còpia total o parcial de treballs acadèmics ja realitzats, ja sigui per un altre alumne o grups d'alumnes del mateix curs o de cursos anteriors o la còpia total o parcial de treballs, informes o articles prèviament publicats (tant en format paper com electrònic).
- 2) **Exercicis individuals:** dins aquest apartat es contemplen tant la participació de l'alumne a classe com el lliurament de comentaris de text sobre articles i notícies proposats pel professor. La quantitat, temàtica i tipologia d'aquestes activitats vindran determinades pel parer de cada professor segons l'evolució del temari i dels esdeveniments internacionals que puguin ser considerats rellevants per la seva anàlisi. Aquests exercicis representaran un 10% de la nota final.
- 3) **Examen final:** en acabar el període lectiu, hi haurà un examen final, en les dates fixades per la facultat. El temari de l'examen final inclourà la totalitat del programa i les lectures (60% de la nota final).

Respecte a la nota final, la seva base resultarà de la combinació de la nota del treball (30%), els exercicis individuals (10%) i de l'examen (60%), però la **condició necessària** per poder realitzar aquesta mitja ponderada de les tres notes és que **l'examen hagi estat aprovat**.

Bibliografia recomanada (texts fonamentals i obres de referència)

AA.VV., *El estado del mundo 2008*, Madrid: Ed. Akal.

Anuario Internacional CIDOB, Barcelona, Fundación CIDOB.

ARACIL, R.; OLIVER, J.; SEGURA, A., *El mundo actual: De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días*, Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1995.

ARENAL, Celestino del, *Introducción a la relaciones internacionales*, Madrid: Tecnos, 1990 (3ª edició)

ARON, R., *Paz y Guerra entre las Naciones*, Madrid: Alianza, 1985 (2 vols.)

ATTINÀ, F., *El Sistema político global: introducción a las relaciones internacionales*, Barcelona: Paidós, 2001

BANCO MUNDIAL, *Informe sobre el Desarrollo Mundial (anual)*, Washington, Banco Mundial.

BAYLIS, J. i SMITH, S. (ed.), *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 1997

BIMBI, L. (ed.), *No en mi nombre: Guerra y Derecho*, Madrid: Editorial Trotta, 2003

BOYD, A., *An Atlas of World Affairs*, Londres: Routledge, 1991 (9^a ed.)

BRZEZINSKI, Z., *El Gran Tablero Mundial*, Barcelona: Paidós, 1998.

BULL, H., *La sociedad anárquica. Un estudio sobre el orden en la política mundial*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2005.

CALVOCORESSI, P., *Historia Política del mundo contemporáneo. De 1945 a nuestros días*, Madrid: Akal, 1999 (Setena edició).

CARLSNAES, W.; RISSE, T.; SIMMONS, B. A. (eds.), *Handbook of International Relations*, Londres: SAGE, 2002.

CARR, E.H., *La crisis de los veinte años (1919-1939). Una introducción al estudio de las relaciones internacionales*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.

CARRILLO SALCEDO, Juan Antonio (comp.), *Textos básicos de Naciones Unidas*, Madrid: Tecnos, 1982.

CASTELLS, M., *La era de la Información. Economía, sociedad y cultura* (3 vols.), Madrid: Alianza, 1997-98.

CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ (CIP), *Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional*, Madrid: CIP / Icaria.

CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P., *Atlas stratégique et géopolitique*, Brussel·les: Complexe, 1994

DER DERIAN, J. (ed.), *International Theory. Critical Investigations*, London: MacMillan, 1995

DONELLY, J., *Realism and International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

DOUGHERTY, J.E. i PFALTZGRAFF JR., R. L., *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey (4th edition)*, New York: Longman, 1997.

DOYLE, M. W., *Ways of War and Peace*, New York / London: W.W. Norton & Company, 1997.

EVANS, G. i NEWNHAM, J., *The Penguin Dictionary of International Relations*, London: Penguin Books, 1998

GARCÍA DE CORTÁZAR, F. i LORENZO, J.M., *Historia del mundo actual, 1945-1989*, Madrid: Alianza, 1990.

GRIFFITHS, M., *Fifty Key Thinkers in International Relations*, London: Routledge, 1999.

GRIFFITHS, M. i O'CALLAGHAN, T., *International Relations: The Key Concepts*, London: Routledge, 2002

HALLIDAY, F., *Las relaciones internacionales en un mundo en transformación*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2002.

HELD, D., *La democracia y el orden global: del estado moderno al gobierno cosmopolita*, Barcelona: Paidós, 1997

IFRI, Ramses, *Rapport annuel mondial sur le système économique et stratégique*, París.

IGNATIEFF, M., *Los derechos humanos como política e idolatría*, Barcelona: Paidós, 2003

JACKSON, R. i SORENSEN, G., *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, Oxford: Oxford University Press, 2003

JOUVÉ, E., *Relations Internationales*, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.

KAGAN, R., *Poder y debilidad. Estados Unidos y Europa en el nuevo orden mundial*, Madrid: Taurus, 2003

KALDOR, M., *Las nuevas guerras*, Barcelona: Tusquets Editores, 2001.

KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R., *World Politics. Trend and Transformation*, (8th edition) Boston: Bedford / St. Martin's, 2001.

KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R. (eds.), *Global Agenda: Issues and Perspectives*, McGraw-Hill, 2001.

LAWSON, S. (ed.), *The New Agenda for International Relations: From Polarisation to Globalisation in World Politics?*, Polity Press, 2001

LINKLATER, A. (ed.), *International Relations. Critical Concepts in Political Science* (5 vols.), London: Routledge, 2000.

LITTLE, R. i SMITH, M. (ed.), *Perspectives on World Politics*, London: Routledge, 1991 (2nd edition)

LUNDESTAD, G., *East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945*, Oxford: Oxford University Press, 1999 (4th edition).

McMAHON, R. J., *The Cold War: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2003.

MERLE, M., *Sociología de las relaciones internacionales*, Madrid: Alianza Universidad, 2000 (3ª edición revisada y ampliada).

MESA, R., *La nueva sociedad internacional*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992.

MESA, R. (comp.) *La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos* (2 vols.), Madrid: Taurus, 1982.

MORGENTHAU, H., *Escritos sobre política internacional*, Madrid: Tecnos, 1990.

NASSAU, A *Worlds apart: the north-south divide and the international system*, London: Zed Books, 1993.

NYE Jr., J. S., *La paradoja del poder norteamericano*, Madrid: Taurus, 2003.

ORTEGA, A., *Horizontes cercanos. Guía para un mundo en cambio*, Madrid: Taurus, 2000.

OSMANCZYK, E.J. (ed.) *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Londres: Taylors & Francis , 1990.

PEÑAS, F.J., *Hermanos y enemigos. Liberalismo y Relaciones Internacionales*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2003.

PEREIRA CASTAÑARES, J.C. i MARTÍNEZ-LILLO, P.A., *Documentos básicos sobre Historia de las Relaciones Internacionales 1815-1991*, Madrid: Editorial Complutense, 1995.

PLANO, J. / OLTON, R., *The International Relations Dictionary*, Santa Barbara: ABC-CLIO, 1988.

PNUD, *Informe sobre el Desarrollo Humano* (anual).

ROSKIN, M. G. y BERRY, N.O., *The New World Of International Relations*, London: Prentice-Hall, 1999.

SIPRI *Yearbook on Armament and Disarmament*, Oxford: Oxford University Press (anual).

STEGER, M., *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2003.

TRUYOL, A., *La sociedad internacional*, Madrid: Alianza, 1993 (2ª edició).

VIOTTI, P.R. and M.V.KAUPPI, *International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond*, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició]

WALZER, M., *Guerras justas e injustas. Un razonamiento moral con ejemplos históricos*, Barcelona: Paidós, 2001.

WHITE, B., LITTLE, R. i SMITH, M. (eds.), *Issues in World Politics*, Palgrave Macmillan, 2001 (Second Edition - Revised, Expanded and Updated)

ZALDÍVAR, C.A., *Variaciones sobre un mundo en cambio*, Madrid: Alianza, 1996.

ZORGBIBE, Ch., *Historia de las Relaciones Internacionales* (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.

Revistes

- Afers Internacionals (CIDOB)
- Alerta 2008! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)
- Anuario 2008 de Procesos de Paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)
- Anuario Internacional CIDOB 2008
- Cooperation and Conflict
- El estado del mundo 2008, Madrid: Ed. Akal.
- European Journal of International Relations (UK)
- Foreign Affairs (USA)
- Foreign Affairs en español (México)
- Foreign Policy – Edición Española (Espanya)
- International Affairs (UK)
- International Organization (USA)
- International Security (USA)
- International Studies Quarterly
- Keesing's World New Archives (www.keesings.com)
- Le Monde Diplomatique (França-Espanya)
- Política Exterior (Espanya)
- Revista Electrónica d'Estudis internacionals (Espanya): <http://www.reei.org>
- Review of International Studies (UK)
- Third World Quarterly (UK)
- La Vanguardia Dossier (Espanya)
- World Politics (USA)
- The World Today (UK)

Pàgines web

Nacions Unides: <http://www.un.org/spanish>
Comitè d'ajuda al desenvolupament de l'OCDE: <http://www.oecd.org/cad>
FMI: <http://www.imf.org/external/spa/index.htm>
Revista electrònica de relacions internacionals: <http://www.reei.org>
Le Monde Diplomatique: <http://www.monde-diplomatique.fr/>
Amnistia Internacional: <http://www.a-i.es/>
CIDOB: <http://www.cidob.es>
Observatori de crisis del Cidob: http://observatori.barcelona2004.org/observatorio/home_c.htm
Observatori de Política Exterior Europea de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE):
<http://www.iuee.eu>
Foreign Affairs - <http://www.foreignaffairs.org/>
Foreign Affairs en español – <http://www.foreignaffairs-esp.org>
Foreign Policy – Edición Española - <http://www.fp-es.org>
The Swedish Institute of International Affairs - <http://www.ui.se/>
FIRST (Facts on International Relations and Security Trends) - <http://first.sipri.org/>
International Relations and Security Network - <http://www.isn.ethz.ch/>
International Affairs Resources (www virtual library) - <http://www.etown.edu/vl/>
Heidelberg Institute of International Conflict Research (HIK) - <http://www.hiik.de/en/index.htm>
Institute for War and Peace Reporting (IWPR) - http://www.iwpr.net/index.pl?home_index.html